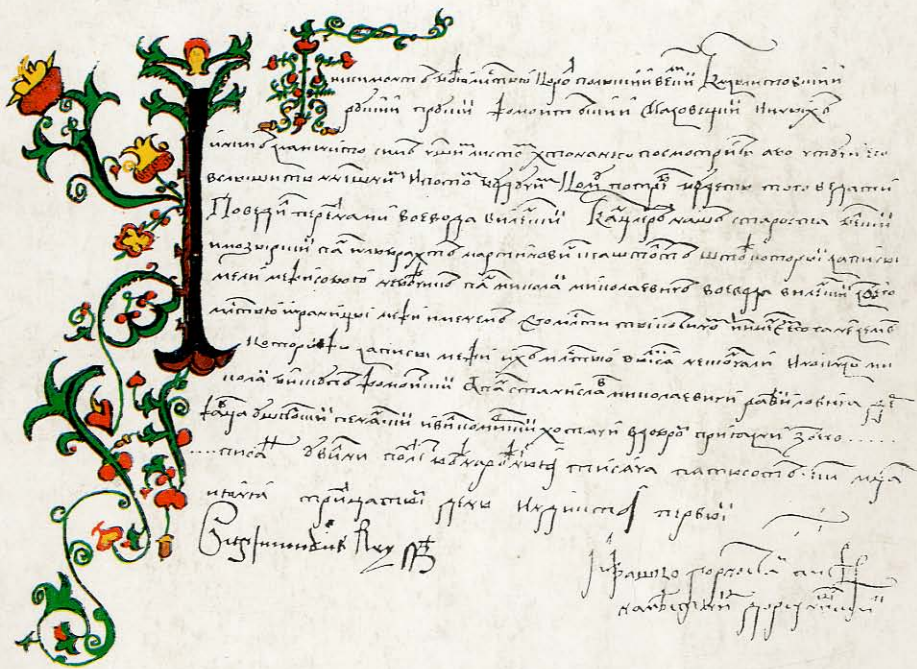

Біа́лосточчына

4 / 1993

spis treści

artykuły

Józef Maroszek, Dobra goniądzkie w XVI—XVIII w.	3
Andrzej Leśniewski, Leśniewscy herbu Gryf. Gałąź podlaska w XVI i XVII w.	14
Dorota Michaluk, Źródła do dziejów starostwa mielnickiego w Archiwum Woronieckich z Huszlewa	21
Urszula Sokólska, Regionalizmy w Diariuszu Jana Antoniego Chrapowickiego	24
Ariusz Małek, Akta urzędu: „Kamera Wojny i Domen w Białymstoku” (1795-1807)	31
Małgorzata Dolistowska, Białostockie adresy: Świętojańska 17	35
Tadeusz Radziwonowicz, Suwalszczyzna w latach I wojny światowej. Wielkie operacje militarne 1914—1915	42
Tadeusz Mańczuk, Suwalszczyzna w latach 1918—1920	50
Krzysztof Filipow, Źródła do dziejów wojskowych Białostoczczyzny w zbiorach Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie	58
Eugeniusz Bernacki, Szpital dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Choroszczy	63
Andrzej Majdowski, Rozważania o ewidencji zabytków architektury	73

biografie

Ks. Kazimierz Kułakowski, Ks. Stanisław Marcinkowski (1888—1964)	79
Eugeniusz Bernacki, Jan Walewski (1890—1970)	85
Eugeniusz Szulborski, Sleńdzińscy — polscy artyści z Wilna	92
Henryk Majecki, Białostocki fragment działalności społecznej i politycznej Tomasa Kapitułki	96

varia

Włodzimierz Jarmolik, Dyplomatyczne misje do Moskwy Iwana Sapiehy	101
Krystyna Bieńkowska, Badania archeologiczne Aleksandra Stafińskiego w Surażu	103
Józef Maroszek, Waldemar Wilczewski, Przejęcie archiwaliów unickich do Archiwum Państwowego w Wilnie w 1919 r.	105
Zofia Tomczonek, Koło Akademików Grodnian na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1933—1939)	108

kronika życia naukowego

Krystyna Bieńkowska, Sezon archeologiczny 1993 r. na terenie woj. białostockiego	
--	--

recenzje

Józef Maroszek, Waldemar Wilczewski

Przejęcie archiwaliów unickich do Archiwum Państwowego w Wilnie w 1919 r.

Władze odradzającego się po rozbiorach państwa polskiego wraz z odbudową struktur administracyjnych przystąpiły do tworzenia sieci archiwów. Warszawska Rada Archiwalna w grudniu 1919 r. podjęła uchwałę o przejęciu archiwów znajdujących się na terenach wschodnich Rzeczypospolitej. W celu wykonania postanowień tej uchwały w kwietniu 1919 r. udał się do Wilna Wacław Gizbert Studnicki. Jego zadaniem było *rozciągnięcie opieki nad archiwami i archiwaliami znajdującymi się na terenie działania departamentu Ziemi Wschodnich*¹. Studnicki, broniący wcześniej zbiorów wileńskich przed Niemcami, obejmuje stanowisko przewodniczącego tymczasowego Zarządu Archiwalnego przy komisarzu miasta Wilna. Następnie od 1.07.1921 r. do 1.04.1939 r. pełni funkcję dyrektora Archiwum Państwowego w Wilnie².

Pierwszym etapem prac polskich archiwistów było zabezpieczenie i zapobieganie rozproszeniu przejętych archiwaliów. Jednym z cenniejszych nabytków z tego czasu było **Archiwum konsystorza prawosławnego i unickiego** obejm-

Wacław Gizbert Studnicki

mującego lata 1751—1913. Pismo dyrektora Studnickiego z 13.08.1932 r. skierowane do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie opisuje sposób nabycia i zasób tego zespołu. Akta pounickie razem z częścią akt prawosławnych trafiły do archiwum państwowego w Wilnie w r. 1919 w drodze kupna z hurtowego składu makulatury, po otrzymaniu przypadkowej wiadomości, że konsystorz prawosławny wyzbył się tych akt jako niepotrzebnych.

Akta te mieszczą się w magazynie Archiwum Państwowego w głównym gmachu uniwersytetu przy ul. Uniwersyteckiej 5 i zajmują tam jedną z najmniejszych sal o 1 oknie.

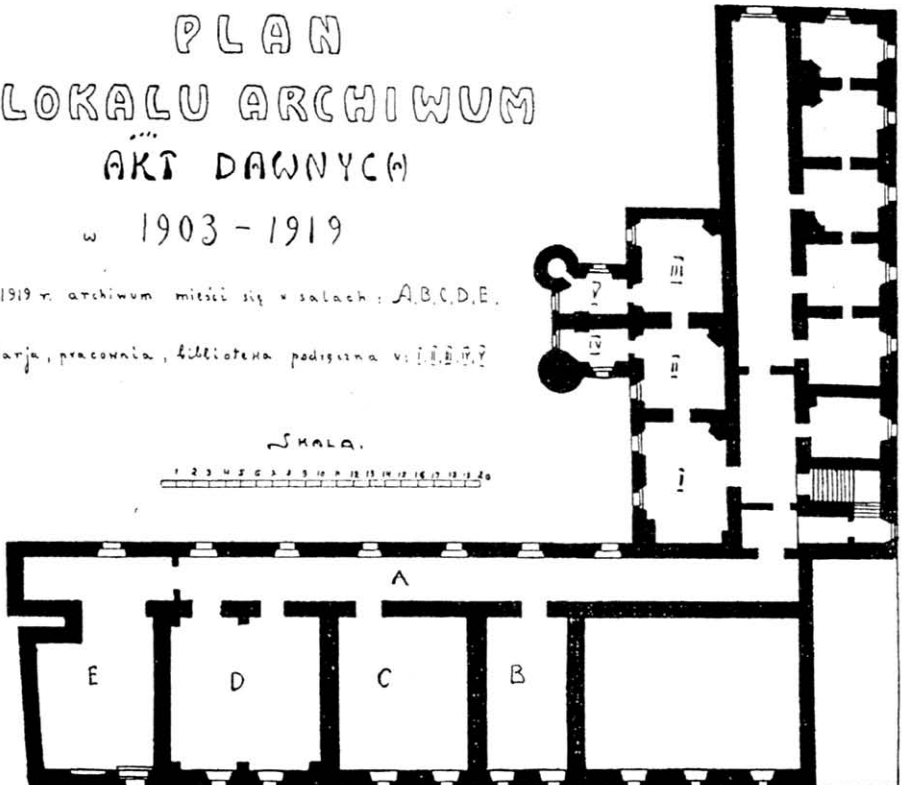
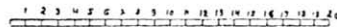
PLAN LOKALU ARCHIWUM AKT DAWNYCH

w 1903 - 1919

Od 1919 r. archiwum mieści się w salach: A, B, C, D, E.

Munkelarnia, pracownia, biblioteka podpisana w: I, II, III, IV, V.

SKALA.

Katalog kartkowy tych akt obejmuje dotychczas 7098 kartek do r. 1851. Akta prawosławne najnowsze dochodzą do r. 1913 łącznie.

Akt pounijnych znajduje się w przybliżeniu ok. 2700 vol. konsystorzcy unickich (litewskiego i brzeskiego) z lat 1771—1839.

15 ksiąg wizytacji cerkwi w dekanatach diecezji brzeskiej (1759—1839).

11 ksiąg protokołów posiedzeń konsystorzcy brzeskiego i litewskiego (1796—1838).

11 ksiąg kancelaryjnych konsystorza brzeskiego unickiego (1799—1825).

11 ksiąg kancelaryjnych konsystorza brzeskiego unickiego (1799—1825).

14 ksiąg ze spisem parafian niektórych parafii w diecezji brzeskiej (1823—1832).

281 ksiąg metrycznych (1751—1838).

W sprawozdaniu z działalności Archiwum Państwowego w Wilnie w latach 1919—1926 określono wagę tego zespołu na 175 1/2 pudów (2808 kg). W jego skład wchodziło, obok innych dokumentów z terenu Podlasia, **Archiwum Konsystorza Supraskiego** przesłane do unickiego biskupstwa brzeskiego około 1810 r.

Wymieniony przez Studnickiego magazyn w budynku uniwersytetu był jednym z czterech, jakimi w tym czasie dysponowało AP w Wilnie. Pozostałe mieściły się przy ul. Uniwersyteckiej 7, przy ul. Trockiej 12 w dawnym kościele franciszkańskim i od 1923 r. przy ul. Ostrobramskiej 9 w kilku pomieszczeniach klasztoru pobazylińskiego. W latach trzydziestych archiwum wileńskie otrzymało nowy lokal przy ul. Słowackiego 8⁴. Kancelaria, pracownia, biblioteka i część magazynów znajdowały się w gmachu głównym Uniwersytetu Wileńskiego przy ul. Uniwersyteckiej 5⁵. Właśnie tam, zapewne w pokoju obok klatki schodowej, złożono w 1919 r. **Archiwum konsystorza prawosławnego i unickiego**.

Obecnie wspomniane akta znajdują się w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Litwy w Wilnie.

Przypisy:

1. Archiwum Państwowe w Wilnie w latach 1919—1926, w: Archeion, IV, 1928, s. 161.
2. Wydział Archiwów Państwowych i archiwa państwowe. Skład osobowy na dzień 1 listopada 1928 r., w: Archeion, IV, 1928, s. 205. A. Tomczak, Ryszard Mienicki, pierwszy kierownik katedry archiwistyki i nauk pomocniczych historii na Uniwersytecie Toruńskim, w: Archeion, LVII, 1972, s. 159.
3. AAN, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 819, k. 30.
4. Archiwum Państwowe w Wilnie w latach 1919—1926, w: Archeion, IV, 1928, s. 164—166. H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, Archiwistyka, Warszawa 1989, s. 271—272.
5. R. Mienicki, Archiwum Akt Dawnych w Wilnie w okresie od 1795 do 1922 roku, Warszawa 1923, s. 132.